

Hämäläinen kahvihetki –luento

Leader Linnaseutu, Ajan patina – aikansa matkalla –hanke

Mikä on tuo kumma juoma joka saa väsyneenkin emännän tuntemaan olonsa kuin voidelluksi rukiksi, kun tarpeeksi väkevää keittää...

MIELUUMMIN KUPPI VAHVAA JA HYVÄÄ KUIN KAKSI HUONOA!

Saadaksenne kahvistanne kaiken sen tarjoaman virkistuksen ja nautinnon tulee käyttämänne kahvin aina olla mahdollisimman tuoretta ja vastapaahdettua. Kaupoista ostettu STADION kahvi ilmatiiviissä pakkauksissaan säilyy kyllä tuoreena ja väljähtymättömänä niin kauan kun pussit ovat suljetut. Mutta kun pakkaus avataan käyttöä varten, silloin on parasta siirtää pavut johonkin tiiviiseen ja hyvällä kannella varustettuun säilytysrasiaan, jotta kahvin hieno aroomi ei pääsisi haihtumaan.

Historia

Kahvin evoluutiosta nykyiselleen ei tunneta tarkkoja hetkiä. 1200-luvulla paahdetuista pavuista keitettiin jo aromikkaita juomia ja pikkuhiljaa resepti hioutui nykyiselleen. 1400-luvulle tullessa kahvin valmistus oli samankaltainen prosessi kuin millaisena me olemme sen oppineet tuntemaan ja kahvin suunnitelmallinen viljely oli aloitettu Arabiassa. Muun muassa Mekan lähistöllä kohosi laajoja kahviviljelmiä. Kulttuurivaikutteet tuolta ajalta elävät yhä tänäkin päivänä, esimerkiksi juomamme on saanut tunnetuimman laatuimensä 1400-luvun kahvikaupankeskuksen Mokhan mukaan.

Eurooppaan kahvi kantautui makutuulahduksina idästä. Varsinainen invaasio alkoi vuonna 1615 Venetsiasta, jonne paikalliset kauppiaat toivat papuja merkittävässä määrin. Uutta ja outoa tuotetta markkinoitiin aluksi lääkkeenä, mutta varsin pian kahvi siirtyi puhtaasti nautintoaineena myytäväksi. Ensimmäinen kahvila Euroopan alueella avattiin vuonna 1683 Venetsiaan, joka oli tuolloin Euroopan kahvikaupan keskus.

Eurooppalaisten tutustuessa uudelleen Arabimaailman tarjoamiin ihmeisiin varhaisella keskiajalla oli arabeilla jo kahvi juontiin liittyvät seremoniansa valmiina. Papujen mukana matkasivat kulttuurivaikutteet. Venetsiassa kahvia markkinoitiin arabialaisena herkkuna ja tarinoissa sulttaanien kahvittelutavoista ei säästely.

Hieman aiemmin oli Jemeniläinen papisto tuonut kahvin mukanaan Egyptiin kahvitteluseremonioineen ja tapoineen. Tavat ehtivät juuri ja juuri tulla tutuiksi Välimeren etelärannalla kun Osmanit jatkoivat laajentumistaan. Jemeniläinen kahvitteluseremonia kiinnosti valloittajia. Taisteluiden tauottua vuonna 1517 ja Osmanien hallitsijan julistautuessa Egyptinkin kalifiksi uudet itäiset tavat kulkeutuivat Turkkiin vaivihkaa. Kahvi sai ensimmäiset jalansijansa vanhan mantereen rannikoilta.

Kahvin tie Turkissa ei ollut ongelmaton. Se kiellettiin hyvin pian, mutta se ei estänyt kahvilakulttuurin syntymistä ja juoman myymistä. Kiellon aikana kahviloita avattiin vilkkaasti ja kauppa kävi hyvin, laittomuuden eksotiikan avulla. Lopulta salakahvittelijat saivat armoa mokaan tavoitettua maan vallanpitäjien makunystyrät ja kukoistava kaupan ala oli valmis lähes yhdessä yössä asiakaskuntien ja kauppayhteyksien ollessa jo olemassa.

Pohjoismaisten vierailut idässä loivat kauppareittejä mausteille ja taiteelle, mutta myös kahville. Samalla kantautuivat tarinat kahviseremonioista, sen mystisistä vaikutuksista ja mausta. Persian ja Turkin kautta saadut yhteydet toivat makuja ja kokemuksia pohjolaan. Jo vuonna 1637 turkulainen Axel Käg sai Persian vierailulla maistaa tiettävästi ensimmäisenä suomalaisena kahvia. Käg toimi tanskalaisen herttuan kamaripalvelijana ja kirjoitti kokemuksistaan maailmalla runsaasti muistiinpanoja.

Ruotsi-Suomeen ensimmäinen kahvilasti saapui vuonna 1685, mutta eksoottinen tuote oli tuolloin vain makujen kuriositeetti. Uskaliaita löytyi kuitenkin kokeilemaan uutta tuotetta ja Tukholmaan perustettiin ensimmäinen kahvila jo vuonna 1708.

Pohjan sodan päättänyt Pultavan taistelu oli myös kahvin matkalla pohjoiseen merkittävä käänne. Ruotsi oli tarponut suuressa sodassa jo vuosia ja matka kulki kohti itää. Pitkien huoltolinjojen ja venäläisten hallitseman poltetun maan taktiikan vuoksi Kaarle XII joutui kääntämään joukkonsa etelään. Etelään tien tukki Pultavan kaupunki, jonka piirityksen aikana pietarilaiset joukot pääsivät tuhoamaan ruotsalaiset.

Kaarle XII pakeni joukkojensa rippeiden kanssa Ottomaanien Turkkiin, yrittäen lietsoa heitä mukaansa taisteluihin. Maanpaossa kului viisi vuotta ja matkamuistona Kaarle XII toi takaisin kotimaahansa vain katkeran tappion sekä samettisen juoman, johon oli haavojaan nuollessaan rakastunut. Valtion johdollisella suosiolla kauppaa alettiin käymään kahvista ja pian sitä oli Tukholmassa aina saatavilla.

1900-luvun vaihteessa vaikuttanut Paavi Leo XIII on sepittänyt jopa laulun tälle itämaista rantautuvalle juomalle:

”Itämaitten rannoilta saapuvi juoma

Sulotuoksumarjojen ihmisille suoma.

Herkin hetkin huulin tummaa nestettä maista,

Ja nautinto oottaa jo vatsas´ ihanaista!"

Kahvin historia Suomessa

Suomen kamaralle kahvi kantautui harvinaisena ylellisyustuotteena 1720-luvulla. Itäisen alkuperänsä takia kahvi herätti epäilyksiä ja kiinnostusta. Tarinoiden siivittämänä valtio loi tuolloin kahvinjuojista rekisterin, johon tämän epäilyttävän nautintoaineen käyttäjät kirjattiin. Kansallisjuomallamme oli rekisterin mukaan vuonna 1750 Helsingissä 120 juojaa ja sen sukulaissielulla teellä 116. Muun maan tietoja ei ole löydetty ja kirjanpito lopetettiin ensimmäisten kahvin maahantuontikieltojen astuessa voimaan.

Kahvikiellot

Kahvi päädyttiin kieltämään muutamaan otteeseen. Sitä perusteltiin sen kiihdyttävillä vaikutuksilla ja vieraiden vaikutteiden saapumisella. Ruotsalainen papisto asettuessaan kiellon puolelle kritisoi kahvin olevan niin kitkerää, että se voisi olla sielunvihollisen tekemää, eikä mikään osoittanut toistaiseksi toisin.

Kahvikiellot johtuivat kuitenkin luonnollisemmista syistä. Ulkomaantuonti oli kallista ja koska Ruotsin valtiollinen johto oli huolissaan kansakunnan varallisuuden lipumisesta rajojen yli, tuontitavaroille asetettiin suuria veroja. Verotuksesta huolimatta alati kiihtyvä kahvinkulutus nähtiin uhkana taloudelliselle vakaudelle.

Kahvikieltoja on ollut olemassa kautta juoman historian, vuonna 1511 se kiellettiin Mekassa, 1523 Kairossa ja vuonna 1691 Istanbulissa. Islaminuskoisissa maissa kielloissa viitattiin Koraaniin ja kahvinjuonnin uskonnollisia seremonioita häiritsevään vaikutukseen. Kristinuskoisissa maissa kahvikieltojen taustalla oli vieraiden vaikutteiden pelko, monesti viitattiin kahvinjuonnin olevan islamilainen tapa ja nostettiin esille taikauskoisia pelkoja kahvin vaikutuksista sekä sen avulla toteutetuista kirouksista.

Vapautus

Vasta vuonna 1802 kahvin myynti lopulta vapautettiin kokonaan Ruotsi-Suomessa. Tuolloin 1800-luvun alkupuolella kahvin juonti alkoikin levitä seurapiireistä maaseudulle. Pian lähes joka tuvasta alkoi löytymään kahvinpaahdin, jolla pavut paahdettiin itse. Säästäväisyys oli kuitenkin kunniassa, eikä kahvipapuja tuhlatu. Se oli kallista nautintoainetta, jolla oli korkea verotus.

Raittiusliike

Ulkomaankaupan kiihtyessä ja höyrylaivojen rantautuessa rannikolle tuontituotteiden hinnat alkoivat vähitellen laskemaan. Kahvia tuotiin maahan pääosin raakapapuna,

tuotteen säilyvyyden lisäämiseksi. 1870-luvulla kahvia alettiin juoda arkenakin kaikissa kansankerroksissa. Syy muutokseen ja kahvin arkipäiväistymiseen löytyy raittiusliikkeestä.

Päivittäiset ruokaryypyt olivat kuuluneet ruokaperinteeseen ja vieraillekin oli aina tapana antaa tervetuliaisryppy. Raittiusliike sai kiellettyä kotipolton 1866 mikä auttoi raittiusaatteen leviämistä, alkoholin siirryttyä ostotavaraksi. Kahvin tullessa yleisemmin saataville, vieraanvaraisuuden osoitukset siirtyivät alkoholista kahviin. Myös rituaalinomainen ryyppyperinne siirtyi tiukkoine muotoineen ja sääntöineen kahvin juontiin.

Kahvia kaikille

Kahvihetket olivat tiukasti säädeltyjä ja niissä noudatettiin tarkkoja kohteliaisuussääntöjä. Vastaavasti kahvitaurot esimerkiksi savotoilla ja peltotöissä olivat päivän kohokohtia, sosiaalisia tapahtumia jossa levättiin ja jutusteltiin. Kahvi oli tuolloin vielä juoma jota pystyttiin tarjoamaan kaikille, lapset mukaan lukien. Suosittu lasten välipalakin, pullamössö, oli kahviin sekoitettu pulla. Toppaskahviksikin on tätä nimitetty – kahvikuppiin silputtua pullaa, jota lapsille kovasti tarjottiin.

Ohje koulukirjassa 1930-luvulla kertoo näin:

”Puuro on aamun ensi eine, kahvi ei ravitse lainkaan.

Ei lapselle kahvia, eikä varsalle kaurvoja.”

Kahvittelutavat

Suomen satavuotista taivalta juhlittiin vastikään itsenäisyyspäivän aattona valtiollisella kahvihetkellä. Olympiamitalin voittajille tarjotaan kakkukahvit, joskus jopa suoraan palkintojen jaon jälkeen. Työaikalakiimmekin on kirjattu paikka kahvitauroille, ihka ainoana maana koko maailmassa.

Kahvittelu on Suomessa sosiaalinen instituutio, vakiintuneiden tapojen ja käytäntöjen muodostama tauko. Se tarjoaa merkkipäiville tai tapahtumille rungon, jonka ympärille voidaan kokoontua. Sillä voidaan tavata tuttavien vapaamuotoisesti tai keskeyttää työnteko luontevasti. Kahvittelu korostaa yhdessäoloa, yhtäläisyyttä kuin se on virkistäytymiseen tarkoitettu tauko, on se myös sosiaalinen tapahtuma. Hetki ottaa aikaa ja käydä läpi päivän kuulumisia.

Kahvikulttuuri, sellaisena kuin me sen täällä tänään esittelemme ja tarjoilemme, on muodostunut sukupolvikokemuksissa maamme itsenäistymisen aikoihin. Kahvi on perinteitä kaukana ruotsin vallanajassa, mutta perinteet ovat muotoutuneet sellaiseksi millaisina me ne tunnemme itsenäisyystaistelujen ja sisällissotien jälkeen. Samat tavat ja käytännöt elivät sukupolviensa mukana ja jokaisella sukupolvella on omat, aiemmasta kumpuavat tapansa.

Kahvi ja naiset, ompeluseurat ja sosiaaliset hetket

Nykyinen tapakulttuuri kahvin kanssa on hioutunut hiljalleen. Sen tausta on keskieurooppalaisessa kahvikulttuurissa, jossa kokoonnuttiin muodollisesti kahvin ympärille tapaamaan toisiaan. Kahvikutsuilla oli sosiaalinen tilaus, erityisesti naisten keskuudessa. Kahvi onkin mielletty erityisesti naisten aistinautinnoksi. Miehillä oli tapansa kokoontua yhdessä nauttimaan alkoholia, kahvista naiset saivat samanlaisen keinon kokoontua yhteen ja nauttia toistensa seurasta vapaamuotoisesti.

Suomessa tätä naisten kahvikulttuuria edustivat muun muassa ompeluseurat, joissa naiset saivat tilaisuuden kokoontua keskustelemaan maailmasta, maailmankaikkeudesta ja kaikesta mahdollisesta kahvikestityksen ympärillä. Muodollisten kahvittelujen jälkeen yhteistä aikaa jatkettiin käsitöiden parissa. Ompeluseurojen historia on liitetty myös naisasialiikkeen historiaan, sen tarjotessa tilaisuuden keskustella vaikutusmahdollisuuksista aikana jolloin ei ollut tasavertaista pääsyä poliittisen- tai hallinnollisen päätöksenteon kentille.

”Jos ma viä kupin ryyppän niitten raukkojen hyväks, sano entinen eukko pakanalähetyksen ompeluseurassa.”

1900-luvun alussa kahvittelu oli noussut päivällis- ja illalliskutsujen ohi suosituimpana seurustelumuotona. Kahvittelu oli suhteessa näihin edullista ja vaivatonta sekä vaati vähemmän järjestelyjä. Muodollisille kahvikutsuillekin riitti kutsukortin lähettäminen vain muutamaa päivää etukäteen. Vanhimille, arvokkaille rouville varattiin parhaat tuolit ja nuoremmille riitti paikkoja sivupenkeiltä.

Itsenäistymisen jälkeen juhlakahvit oli tapana juoda kookkaista kuparipannuista. Oli kunnia asia nähdä pannun kyljestä kuvajaisensa ja pitää patina kaukana. Juhlapannuja säilytettiin koristeina myös näyttävästi esillä. Juhlakupitkin olivat varastossa hienompia tilaisuuksia varten.

Kahvittelu kotioiloissa oli kuitenkin suosituin kahvittelunmuoto. Kun ovesta astui sisälle, vieraille tarjottiin kahvia. Se oli vieraanvaraisuuden merkki, osoitus siitä, että tulija oli toivottu kävijä. Juhlakahvikuppeja ja pannuja ei useinkaan otettu esille, vaan ne olivat koristeina vain suuria juhlallisuuksia ja arvovieraita varten.

”Koko kylähän sen tietää, että tämän talon emäntä keittää hyvät kahvit!” – näin kuuluvasti kahvittelun jälkeen toteamalla saattoi varmistaa sen, että pääsee taloon toistekin kahvinjuontiin.

”Kahvi kiehuu kaiken päivee, vieras istuu viikkokauven.” – sellaisessa kyläilypaikassa viihdyttiin, jossa oli runsas kahvitarjoilu – joka paikassa ei vieraille kahvia tarjottu, vaikka se olisi ollut valmiiksi keitettyä, kahvi oli arvokasta.

1920-luvulla kahvin juominen oli ulkomaankaupan vilkastumisen ansiosta lisääntynyt huomattavasti ja maamme nousi maailman suurimpien kahvin kuluttajien joukkoon. Kahvinjuonti yleistyi pian kolme kertaa päivässä tapahtuvaksi. Mutta esimerkiksi iltakahvit yleistyivät vasta juuri ennen toista maailmansotaa ja unohtuivat sotien tuoman pulan myötä nopeasti.

1920-30 –luvuilla vieraille keitettiin aina kahvit, sen ollessa vieraanvaraisuuden merkki, yhdessä jaettu hetki. Kahvittelutilaisuuksia oli joka lähtöön. Kesäisin juotiin ulkona, niityillä tarjottiin nuotiokahveja, niittämisen yhteydessä pelloilla pellonpiennarkahvit, saunanjälkeen oli tilausta saunakahveille, tukinuittokahvitkin kuuluivat asiaan. Oli tilaisuus mikä tahansa, ainoa luotettava asia oli kahvin saatavuus ja sen tuoma tauko urakoimiseen.

Me kaikki muistamme pannukahvin, joka sai usein keittämisen jälkeen selvitä hetken pannumyssyn alla JA kahvista tuli kirkkaampaa, kun kuumaan pannuun lorautettiin vähän kylmää vettä. Kahviin saatettiin lisätä myös muutama pesty lahnan tai säynävän suomu. Kaupasta sai ostaa kahvinselvikettä, joka teki kahvista kirkkaampaa. Tehtaissa selvikettä valmistettiin kalan nahasta, ja selvikepussin sisältö näytti teipin palasilta.

”Valmistettaessa kahvia tavallisessa kahvipannussa kahvinselvike kirkastaa kahvin antamatta minkäänlaista sivumakua. Kahvin kiehahtaessa lisätään siihen yksi selvikeliuska vesilitraa kohden.

Menneinä aikoina kahviin lisättiin suolaa, jonka oli tarkoitus poistaa kahvista veden maku:

”Suolaa niin paljo ko sullaa ja kahvetta niin paljo, ko sekkoo” – oli tapana sanoa.

Kahvin hetket

Päivän varsinaiset kahvihetket olivat kuitenkin työrytmin säätelmiä. Erityisesti maaseudulla noudatettiin vuodenaikojen ja vuorokausien rytmiä jonka mukaan töitä tehtiin. Nämä näkyivät selvästi myös aikansa ruokatavoissa ja –ajoissa.

Kello

Aamukahvin jälkeen siirryttiin aamutoimiin. Kymmenkahvi juotiin aamuaskareiden jälkeen, siihen mennessä oli tehty jo monta tuntia töitä ja aamupäivä oli luonteva tauon aika, jotta kyettiin jaksamaan päivälliseen saakka. Päivän kolmas kahvikerta löytyi päivällisen jälkimainingeista kello kahden kahvien merkeissä. Rutiniin eivät iltakahvit kuuluneet kuin vieraiden saapuessa. Jos iltakahveja tarjottiin, ne pyrittiin ajoittamaan kello kuuteen.

Näitä aikoja, kymmen- ja kahdenkahvi, noudatettiin savotoissa ja pelloillakin mahdollisuuksien mukaan. Sukupolvien kokemuksissa nämä hetket nousevatkin kirkkaimpina esiin. Talkoissa kahvinjuontihetket olivat nautinnollisia, mutta ennen kaikkea elämyksellisiä kokemuksia. Niissä nousivat esille lepotauon merkitys ja yhteisöllisyys jonka yhdessä työskentely luo.

Kymmen- ja kahdenkahvit ovat tulleet tutuiksi myös nuoremmille sukupolville, kahvihetkistä ei luovuttu edes eläköitymisen seurauksena vaan päivän järjestys säilyi vanhimmilla sukupolvilla palkkatyön loppumisesta huolimatta. Työpaikoilla pidetään usein kiinni vieläkin kellotetuista kahvitauoista kymmeneltä ja kahdelta, mutta avokonttorit ovat muuttaneet kahvin vapaasti haettavaksi koska tahansa ja tauot joustaviksi.

Vieraiden lisäksi järjestettiin säännöllisiä kahvikestejä. Kahvihetket muodostuivat naisille omiksi sosiaalisuuden pesäkkeiksi, joista miehet pidettiin kaukana. Naisten omista kahvi-instituutioista aiemmin mainitut ompeluseurat olivat tunnetuin. Niissä kyettiin siirtämään tietoa, ideoimaan ja miettimään vaikutusmahdollisuuksia aikana jolloin pääsyä politiikan kentille ei naisille vielä myönnetty.

Salakahvittelu

Naisten kahviperinteeseen kuului oleellisesti myös salakahvittelu. Kotitöiden lomassa kahvilla piristettiin arkiaskareita kun tupa oli tyhjillään. Ylimääräisiä kahvihetkiä ei katsottu hyvällä eikä aikaakaan oikein ollut tuvan askareilta. Emännät laittoivat kahvisakat peltisiin mukeihin ja nostivat ne hellanreunalle tai leivinuunin pankolle lämpiämään hiljaa. Kahvi valmistui ohimennen ja pysyi lämpöisenä niin sitä saattoi ohi menen siemaista tai jäädä hetkeksi huilaamaan. Uusi kupillinenkin valmistui vain vettä lisäämällä ja muita asioita toimittaessa.

Kahvikulttuuri

Sotien ja pula-ajan sukupolven (syntyneet vuosien 1884-1919 välillä) kokemuksissa korostuvat tapakulttuuri ja kahvikulttuurin sukupuolittuneisuus. Sukupolvien kokemuksissa esille nousevat erityisesti kahvin juonti työn ohessa. Kokemukset kumpuavat myös lapsuusajan kahvinjuontitilanteista, ajalta jolloin kahvi oli vasta rantautunut koko kansan keskuuteen ja tapakäytännöt lipuivat hiljalleen rannikkoseuduilta sisämaahan.

Kahvi oli arvokas tuote, jota ei sopinut tuhlaata. Ilman pätevää syytä kahvittelu katsottiin turhan tuhlailevaksi ja siihen kiinnitettiin huomiota. Pula-aikana olikin usein tapana sanoa, että ”Se on hyvä edes ku suap kuulla kahvikuppien kilinää, sillä sekin tekee jo hyvän mielen.” Kahvista tuli sosiaalisuuden ja yhteisöllisyyden välikappale myös tästä johtuen lähes vahingossa. Ruokailu- tai välipalaketkenä se ei toiminut kuin välillisesti.

Kaksi sananpartta kertoo näin:

”Kahvi kulta kaunis juoma, vaan on kumma kukkarolle.”

”Herroissa keitettiin selvä kahvi, mökeissä se rukiilla jatkettiin.”

Kahvin pitkä säännöstelyaika sai ihmiset kaipaamaan kahvia. Sota-ajan ”kiusallisemmiksi” asioiksi mainittiin kahvin puute. Yleisimpinä korvikeaineina käytettiin ohraa, ruista, kauraa, hernettä, sikuria ja voikukanjuuria.

Kahvinvastikkeeksi on kutsuttu kahvin korvaamiseksi valmistettuja tuotteita, jotka eivät sisällä lainkaan kahvia. Kahvinvastikkeista kuuluisinta oli aikoinaan sikuri, jota käytettiin Suomessa etenkin 1910-luvun alussa. Kahvinvastikkeena on käytetty myös ruista, ohraa, sokerijuurikasta, lanttua, perunaa, tammenterhoja, herneitä, papuja, kallioimarretta, voikukkaa, juolavehnää ja sikuria.

Vaikka kahvin saatavuus oli hyvää ja hinnat olivat laskeneet tasaisesti, oli se yhä melko kallista. Vieraille tarjottiin yleisen tavan mukaan vain kaksi kupillista, eikä kolmatta ollut kohteliasta pyytää. Poikkeuksen muodostivat karjalaiset, joilla oli tapana kaataa vieraille vielä kolmaskin kupillinen. Karjalaisia emäntiä pidettiin vieraanvaraisempina kuin muita ja kahvin juontietikettiin tulikin pysyvämpi muutos sotien ja siirtokarjalaisten saapumisen myötä, vaikka ei uusia tapoja katsottu kovin hyvällä kuten ei sitäkään, että karjalaiset pyrkivät korvaamaan pullan pikkusuolaisella kuten piirakoilla.

Toista kahvikupillista odottava vieras saattoi tokaista emännälle näin:

”Kiitos ny ensimmäisestä!” tai

”Kiitos ensimmäisestä kupista, toisella ma kastan!”

Ja näin sanova vieras odotti ties kuinka monennetta kahvikupillista:

”Vieläkö pannustas tulee vai joko ma kiitän!”

Tapakulttuurin sääntöjen noudattaminen koettiin hyvin tärkeäksi. Esimerkiksi pöytään ei ollut soveliasta mennä ensimmäisen kutsun saattelemana. Kursailu kuului oleellisena osana käyttäytymiseen ja se koettiin hienovaraiseksi keinoksi kunnioittaa tarjottavaa. Taustalla vaikutti myös suomalaistumisen eetoksen ristenevät diskurssit tasa-arvoisuudesta ja omavaraisuudesta.

Käytäntönä kahvittelussa oli, että emäntä ei istunut pöytään vaan huolehti vain tarjoilusta. Tämä oli tarpeen, sillä tapana oli etteivät vieraat saaneet ottaa pöydässä olevia tarjottavia ilman kehoitusta ja jos emännällä sattui olemaan tarina kesken tai suussa pullaa eivät muutkaan päässeet nisun kimppuun.

Kahvin tarjoilu, kursailu ja juominen oli tarkka, mutta vaivaton rituaali. Sen luonteenomaisuudessa ja suomalaisuudessa ei kuitenkaan ollut mitään seremoniallista, ei valmiiksi kirjoitettua kaavaa vaan se oli luonteva näytelmä, jota esitettiin oman olotilan ja kulttuuriperimästä opituin käytöstavoin. Kaikki juhlallisuus oli toiminnasta kaukana ja etikettiin kuuluva jäyhyys oli luontainen tapa toimia.

Juuri pakottamattoman luontaisuutensa vuoksi kahvirituaali esittäytyi vahvan rituaalinomaisena ja omalla tavallaan arkisen juhlallisena. Kuppia ei otettu käteen huolimattomasti, vaan vaivaannuttavilla tauoilla, kiertelyllä ja kiittämättömyydellä osoitettiin eleen arvokkuutta. Sillä, että kupin ottamiseen ja sen suoranaiseen välttelyyn käytettiin aikaa, kunnioitettiin isännän ja emännän panosta tarjottavaan. Annettiin ymmärtää, että heidän taloudellinen ja ajallinen uhrauksena ei ole mennyt hukkaan, vaan vieraana oleva on huomionnut tämän vaivannäön eikä suinkaan kepeästi tartu tarjottavaan. Vakaasti harkiten vastaanotettu kuppi oli kunnioitusta täynnä, se oli sanaton kiitos, jota ei tarvinnut edes eleillä osoittaa.

Kahvittelun sukupolvikokemuksiin liittyy kertomuksissa vahvasti sanaton ja kehollinen kommunikointi. Kursailun päänäytös oli vahvasti eleellistä, mutta kahvikulttuurin ympärille

kehittyi myös muita luontevia vakiintuneita tapoja ilmaista itseään sanatta. Esimerkiksi kahvin kehrääminen oli yleistä, vieras laittoi kädet ristiin syliinsä ja pyöritteli peukaloitaan toistensa ympärillä ulospäin omasta kehosta ilmaisten, että kenties voisi olla soveliasta tarjoilla kahvia. Tarjoilun jälkeen sama toistettiin, tosin peukaloiden pyöritystä tehtiin toiseen suuntaan, merkkinä tyytyväisyydestä, koska sen yhden, tärkeimmän, hampaan kolotus oli saatu paikattua.

Kadonnutta aikalaiskulttuuria edustaa puolestaan aluslautaselta, eli tassilta juominen. Kahvi oli tapana kaataa tassille ja ryystää se sokeripalan välistä. Oli vieraanvaraisuuden ja säästelemättömyyden merkki kaataa kuppi niin täyteen, että se valui tassille asti. Heitä, jotka eivät näin tehneet katsottiin jopa hieman kieroon. Kupinsyrjästä juojia pidettiin hienostelijoina tai mikä loukkaavampaa, kaupunkilaisina. Tassilta juomisen kulttuuri on paikoin säilynyt vaikka se menettekin nopeasti asemansa. Jo 1930-luvulla tapa oltiin kouluttu pois sivistymättömänä eikä sitä katsottu julkisesti hyväksyttäväksi, vaikka tassi ja sokeripala olivatkin kotien kahvihetkissä vahvasti läsnä.

”Kertoman mukaan presidentti Urho Kekkonen oli maakuntakierroksellaan kyläilemässä maatalossa, jossa istuttiin kahvipöytään. Kekkonen läikytti vahingossa kahvia kupin ollessa niin täynnä, ja emäntä totesi ymmärtäväisesti ja vähätellen, ettei tässä mitään hätää. Kun puolestaan isäntä läikytti vahingossa kahvia pöytäliinalle, emäntä totesi:

”Ja siinä toinen tohelo.”

Kiitoskirjeessään Kekkonen allekirjoitti lisäyksellä:

”Se ensimmäinen tohelo.”

Hämäläinen kahvittelu ulkopuolisin silmin

Amerikkalaiset antropologit ovat viihtyneet tuvissa tuijottamassa ihmisiä arkisissa askareissaan sekä juhlissaan. Antropologien työ tarkkailun lisäksi on avartanut, täysin ulkopuolisin silmin katsottuna, maailmaamme jopa Hämeessä. Fredric M. Roberts havaitsi pitäjää kiertäessään kahvin olevan läsnä lähes kaikessa toiminnassa.

Sosiologit ovat puolestaan tutkineet kahvirituaaleja yhteisölliseltä kannalta. Kahvin arkipäiväistymisestä huolimatta eivät rituaalit ole kadonneet minnekään, etenkin maalaiskulttuureissa, joissa kahvilla on ollut ennenkin suurempi kulttuurinen merkitys. Tavat ja järjestykset elävät perinnössä, joka siirtyy toistojen avulla sukupolvelta toiselle. Samoilla kahvi aikatauluilla edetään yhä, yhteiset tauot jaksottavat päivää ja kokoavat perheet yhteen pöytään.

Työpaikoilla ei samaa kulttuuria ole voitu jatkaa, vaikka yleensä kahvitauot istuvat kello 10 ja kello 14 aikoihin. Töissä kahvin piristävä vaikutus korostuu hieman, vaikka tauon merkitys on sosiaalinen. Tauot vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja täyttävät sosiaalisia tarpeita, antavat tilaisuuden viestinnälle ja kuulumisten vaihdolle.

Työpaikkakiusaamisen yleisin ilmenemismuoto onkin eristäminen kahvihetkeksi, pois sosiaalisen vuorovaikutuksen piiristä. Esimerkkinä se ei ole niin räikeä kuin olisi löydettävissä, mutta tavanomaisuudessaan riipaiseva. Kahvihetken syrjintä osuus yhteisesti jaettuihin tiloihin ja asioihin, ruokatuotteet ovat omanlaisensa maailma, joiden jakamisessa on oma symboliarvonsa. Halkaistu leipä on vieraanvaraisuuden merkki, ihmisarvon tunnistamisen julkaisu.

Havainnot innostivat valtameren takaista vierasta perehtymään maaseutujen ja pitäjien historiallisiin muutoksiin, sekä niiden tuomiin muutoksiin sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kuinka ihmiset arvottavat asioita ja mitkä asiat ovat tuoneet niinkin tiukasti ritualisoidun ja iskostuneen tavan ihmisten elämään. Tavan joka näkyy kaikissa sosiaalisissa ja taloudellisissa ryhmissä, sekä tilaisuuksissa vierailuista juhliin.

Roberts toteaaakin kahvin nauttimisen olevan keskeisin sosiaalinen esitys, jota toistetaan pitäjissä ja kylissä. Sillä osoitetaan vieraanvaraisuutta ja riippumattomuutta. Luodaan kylän sosiaalista järjestystä ja samalla vahvistetaan olemassa olevia siteitä. Kahvin juominen luo oman kulttuurisen tilansa jolla se voidaan erottaa arjesta ja siirtyä levon tai juhlan pariin. Samalla voitiin toivottaa muut tervetulleiksi hienovaraisesti ja ikävään tyhjänkeskusteluunkaan ei ollut pakko ryhtyä kahvipannun hoitaessa keskustelun porinallaan nurkassa.

Kahvinjuonti ei ollut vain sosiaalista toimintaa vaan vahvasti seremoniallinen tilanne opetti ja siirsi eteenpäin kulttuurisesti tärkeiksi koettuja arvoja kuten pidättäväisyyttä ja itsehillintää. Kursailun ja vieraanvaraisuuden rajojen noudattaminen olivat hyveitä, joiden rikkomuksia muisteluaineistoissa on noussut esille vuosikymmenienkin jälkeen.

Vieraanvaraisuuden osoituksena pöydässä tuli olla runsaasti kastamisia, mutta vieraiden tuli osoittaa itsehillintää ja ottaa vain yhdet pullat eikä kahviakaan saanut toista kuppia enempää juoda vaikka kuinka olisi tarjottu. Hollolasta kerätty perinneaineisto kertoo paikallisen kyläoriginellin ollen vieraanvaraisuudesta niin tarkka, että kuivuneesta pullapitkosta sahasi tarvittavan määrän siivuja, jotta edes jotain tarjottavaa olisi.

Kursailun jälkeen toisinaan, tilaisuudesta ja paikkakunnasta riippuen, kahvitteluun liittyi sääntöjä siitä missä järjestyksessä kahvia kaadetaan. Itse hakiessa kahvittelijat olivat tasa-arvoisessa tilanteessa keskenään, mutta pöytään katettujen kuppien ääressä aloitettiin usein vanhimmasta tai varakkaimmasta. Ensi kupillisen jälkeen tarjoilua jatkettiin normaalisti kiertäen.

Kahvihetket tyydyttivät sosiaalisia tarpeita, mutta vaativat taloudellisia uhrauksia. Liian suurta tuttavapiiriä pelättiin, etteivät tarjoilut veisi vararikkoon. Yhteisen kahvihetken, ja laajemmin ruokailun, jakaminen on yksi yleisimmistä ihmisten yhteenkuuluvuutta lisäävistä rituaaleista, tapa osoittaa yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa ryhmähenkeä. Kahvista kieltäytyminen on suorastaan loukkaava ele, joka täytyy selittää tarjoajalle. Kahvin tarjoilemattomuus puolestaan tulkittiin, usein osuvasti, että vieraat eivät olleet toivottuja.

Kursailun näytös

Kiusalliselta näyttävä odotus kutsun ja hiljaisuuden välillä. Kutsu toistetaan, mitään ei tapahdu. Isäntäväki saattaa maanitella heikointa tai arvostetuinta vierasta hakemaan ensimmäisenä. Tästä seuraa kohtelias kieltäytyminen, kuka minä olen hakemaan ensimmäisenä. Vasta huoli kahvin kylmenemisestä herättää vieraat, kahvi on kuitenkin kallista ja arvokasta, eikä sellaista ylellisyyttä tule tuhjata.

Itsehillintä on kunniaa. On omanarvontunnon kysymys istua aloillaan, osoittaa olevansa hallinnassa. Kutsun noudattamatta jättäminen on kunnioitusta myös muita kohtaan, osoitus siitä, että ei pidä muita alempi arvoisina, mutta ennen kaikkea kunnioitusta isäntäväkeä ja tarjottavaa kohtaa. Kahvi kastamisineen ei ollut ilmaista, eikä sitä tohtinut suinpäin lähteä nauttimaan. Kallisarvoisille tarjottaville tuli antaa niiden ansaitsema tila, osoittaa huomioineensa taloudellisen uhrauksen jonka emäntä oli tehnyt.

Omillaan toimeen tuleminen ja pärjääminen on vahvasti läsnä.

”Paikoillaan olen, ettei edes isäntäväki, eikä kukaan muukaan voi minua komentaa. Hyppyttää hakemaan kahvia ja pullaa, en ole sitä pyytänyt enkä sitä siis lähde hakemaan. Jos haluaisin pullaa tekisin itse, sillä minulla on varaa sokeriin, en almuja kaipaa enkä hae.”

Tämän jälkeen aina joku, itseään vähätellen, nousee ja tarttuu tassiin. Hetki on alkanut, pullakin on maistuvaa. Rauhallinen keskustelu ja kahvin nauttiminen pääsevät käyntiin. Tällaiset hetket yhdistävät ja sanaton arvonto ilahduttaa, oman minän säilyminen puhtaan omavaraisena tuntuu hyvälle, arvostuksista vapaa sosiaalisuus tuo lähemmäs. Monissa muisteluissa kahvihetkien luokkarajat ja taustat halkaiseva vaikutus on huikea. Yhdessä kahvittelun jälkeen muistetaan, että Virtanenkin on kunnan mies, vaikka onkin kommunisti ja Pekkanen ei ottanut viimeistä viipaletta vaikka onkin pankissa töissä.

Kursailun yhteiskunnallinen tausta

Valtiovalta oli päättänyt yhdistää sisällissodan jakamaa kansaa tarjoamalla talonpojille liennytyksiä. Myös kansakoulun opetussuunnitelmassa näkyy vahva ideologinen painotus, jossa korostuivat etiikan lisäksi veljeys ja tasa-arvoisuus. Sanamuodot, jotka tuskin olivat vahinkoja, otettiin käyttöön oman suomalais-kristillisen diskurssin eli yleisen kirjoitustavan nimissä.

Näillä pohjilla tasa-arvoisuus, asemaan katsomatta koettiin oleelliseksi samoin kuin itsenäisyys ja omavaraisuus. Vaikka naapuriapuun oli lupa turvautua ja jopa luottaa, itsenäisyyden ideaali ei antanut siihen lupaa kuin viimeisessä hädässä, mielellään ei silloinkaan.

Suomalaisessa kulttuurissa olevien sisäisten jännitteiden vuoksi ei ihmisten arvoasemaa tai varallisuutta ollut lupa korostaa, kahvipöydässä tämä näkyy hyvin selvästi. Aikoinaan,

1800-luvun puolella, saatettiin tarjoilu aloittaa vanhimmasta tai arvokkaimmasta vieraasta, mutta vieraiden arvottaminen katsottiin epäkohteliaaksi sisällissodan jälkeen. Isäntäväki saattoi toisinaan patistella yksittäisiä vieraita aloittamaan, mutta lähinnä muodonvuoksi, jos joku vaikka hyväksyisi tarjouksen hakea kahvia. Soveliasta ja tapojen mukaista tämä ei olisi ollut.

Vasta kun kahvi uhkasi jäähtyä, saatiin ensimmäinen jalkapari liikkeelle. Tämä tosin vaati itsensä vähättelyä tai vastaavasti jonkin verukkeen antamista, kuten ”jos minä nyt kun kerran lähimpänä”. Kukaan ei kehtaa lähteä hakemaan kahvia ensimmäisenä, ei halua asettaa itseään tärkeämpään asemaan kuin naapurinsa. Itseään ei haluttu nostaa esille, tässä tapauksessa kirjaimellisesti nousta esille, asettautua etuoikeutettuun asemaan. Kursailu oli myös tapa säilyttää kasvonsa, oma identiteettinsä turvassa mahdolliselta etikettirikkeeltä, kahvi pitelevän käden vapinalta tai pullan murusten vanan luomisesta valkoiselle pellavaliinalle.

Ilmiön toinen puoli on riippumattomuus, joka erityisesti maaseuduilla korostui omavaraisuuden eetoksen nimissä. Suomessa omavaraisuuseetos oli erityisen voimissaan 1800-luvulla, mutta sotien jälkeen se nousi jälleen esille vahvemmin esille. Autarkia, eli itsenäisyys omavaraisuuden kautta, nousee usein nationalistisesta politiikasta, jota maassamme niin itsenäistyminen kuin sodatkin ruokkivat entisestään.

Naapuriapua oli saatavilla, mutta omillaan oli silti tultava toimeen. Kaukana olivat ne ajat jolloin ennen isojako kylät huolehtivat pelloista yhteistalkoilla ja niittyjen antimet jaettiin. Yhä viereiset pellot kynnettiin yhdessä, ladot nostettiin koko kylän voimin, mutta oma elanto, vuosi vuodelta tuli tulla omalta pellolta, omasta maasta. Muille ei haluttu olla velkaa, ei edes kiitollisuutta.

Kahvikulttuurin muutos

Seuraava sukupolvikokemus pohjautuu aiempaan. Siihen heijastuvat lapsuuden kokemukset sodasta ja sitä seuranneesta pula-ajasta. Ennen toista maailmansotaa Suomi oli kolmanneksi suurin kahvin kuluttaja maa. Kahvia kului vuonna 1938 7,2 kiloa henkeä kohden. Sotia seuranneesta säännöstelystä vapautuessaan vuonna 1954 kahvin kulutus nousi lähes saman tien samoihin lukemiin. Pitkä säännöstelyn ja säästelyn ajanjakso oli saanut ihmiset kaipaamaan kahvia.

Kahvinjuonnin köyhässä perheessä aiheuttamaa syyllisudentuntoa kuvataan kirjeessä vuonna 1931 seuraavasti:

”Nyt minä olen tullut niin kevytmieliseksi, että olen juonut kahviakin jo iltapäivällä.”

Kun vuosien 1939 ja 1954 välillä kahvin korvikeaineina käytettiin ohraa, ruista, kauraa, herneitä, voikukanjuuria ja sikuria, 1900-luvun alussa käytettiin kahvin jatkeena ja korvikkeena myös sokerijuurikasta, lanttua, perunaa, tammenterhoja, papuja, kallioimarretta ja juolavehnää. Korvikkeista sikuria kasvatetaan Keski-Euroopassa yhä

myyntiin ja sen käyttö on 2010-luvulla kasvussa. Sikuri on maultaan makeampaa ja se on kasvattanut suosiotaan kahvin ja teen kustannuksella seurustelujuomana.

Myöhemmän sukupolvikokemuksen suurin muutos oli se, kuinka kahvista tuli jokapäiväinen osa arkea. Kuinka vanhat tavat ja kahvin juonti järjestykset vähitellen muodostuivat tutuiksi rutiineiksi eikä rituaalin tarkasta noudattamisesta pidetty kuin muodollisesti kiinni. Samat tavat ja perinteet säilyivät, kahvitarjoilun asetelusta sen noutamiseen liittyvään jatkailuun, tarjottavista muodollisuuteen.

Kahvittelu pysyi sosiaalisena tilanteena, mutta sen toistaminen sukulaisten ja tuttavien kesken vapautui suurimmasta osasta seremoniallisista kahleistaan. Muodollisuus näkyi vain, jos joku rikkoi ennalta määrättyä rutiinia ja pyysi kolmatta kuppia tai hamusi viimeistä pullan palaa. Vieraan tuli olla hillitty ja osata näytellä osansa, olla pyytämättä liikaa.

Tapakulttuurin sääntöjen mukaan toimiminen koettiin tärkeäksi ja perinteiden noudattamista vaalittiin. Perinteet toimivat omalla painollaan ja käytöstavat kahvipöydässä olivat jo sisäistettyjä. Säätyläisyhteiskunnan aikaiset ajatusmallit ja käsitykset olivat vielä vahvasti läsnä niin teoissa kuin mielessä. Kahvipöydän ympärillä sanaton, kehollinen, kommunikaatio eli yhä vahvasti. Kaupungistuminen ja maalaiselämän vähittäiset muutokset kuitenkin toivat mukanaan tapakulttuuriin muutoksia, paikallisia eroja syntyi ja rituaalit muuttuivat. Pääpiirteissään kuitenkin noudatettiin jo opittua.

Samoilla tavoilla kahvikulttuuria jatkettiin monin paikoin, missä oli mahdollista ammentaa aiempien sukupolvien kokemuksista, samanlaisena aina 1990-luvulle, jolloin ulkoisten kulttuurivaikutteiden ja talouslaman vaikutukset koskettivat jo jokaisen kahvipöydän tarjottavia sekä tapoja joilla kuppeihin tartuttiin. Kahviloissakin kupit vaihtuivat paksumpiin, kestävämpiin malleihin ja suuret ketjut toivat mukanaan huoltoasemien kautta jopa pahvikuppeja.

Kahvittelu nykyään

Ohuen ohuissa posliinisissa kupeissa omassa elementissään oleva tumman aromikas iltapäivän toverimme on kovin sosiaalinen tapaus. Kiistattomat ja nopeasti havaittavat vaikutuksensa kalpenevat sen rinnalla, mitä kahvimme on luonut ympärilleen. Kuppiin kaadetun höyryävän ympärille on kehittynyt sosiaalisia rakennelmia läpi sen nauttimisen historian.

Se on muodostunut moninaisten sosiaalisten tapahtumien ja kohtaamisten ytimeksi. Keinoksi sivuuttaa puolittujenkin kanssa käydyt puheet tapaamisista kupin juomiseksi luontevasti. Kahvitauoilla on ollut erityisesti työn teolle suuri merkitys. Kuka ei muistaisi tarinoita savotoilta tai heinäpelloilta, jotka kiteytyvät kahvitaukoihin. Toimistoissa ja työpaikoilla kahvitauot ovat samankaltaisia, arkisen herkkiä kohtaamisen ja sosiaalisuuden hetkiä.

Kahvikutsut ovat juurtuneet osaksi kansallista perinnettämme, ne ovat niin vapaa-ajanvieton kuin perhejuhlien keskiössä. Ristiäiset, syntymäpäivät ja muut juhlat huomioidaan kahvitarjoilun niiden käytännöllisyyden ansioista. Kahvittelu antaa rytmin tilaisuuteen, luonnollisen ohjelman jonka tapoihin ja kulkuun lähes koko kansakunta on oppinut vaivihkaa. Kahvittelu on helppo järjestää ja se on juhlan tunnusmerkitöt täyttävä rituaali. Suomen olympiakomiteakin on tiedottanut ylpeänä maailman nopeimmista mitalikahveista, jotka alkoivat saman tien palkintojen jaon jälkeen.

Nykyäänkin on vaikea löytää juhlia ilman kahvia, kahvipöydän avaaminen on merkki tarkasti säädeltyjen juhlien, kuten häiden ja hautajaisten, vapaamuotoisemman osuuden alkamisesta, jolloin on lupa nousta ja keskustella kupillisten ääressä.

Kahvit eivät ole vain juhlan merkki vaan oleellinen osa käymistä ja vierailua. Vieraanvaraisuuden osoituksena on tapana tarjota kahvia, riippumatta juoko sitä kukaan. Kahvittelu on muodostunut vieraanvaraisuuden symboliksi ja kahvihetki synonyymiksi kokoontua yhteen nauttimaan sosiaalisuudesta itsessään. Kyläkutsut on kutsuja kahville, tapaamiset tuttujen kesken ovat kahvilla käymistä.

Kahvikutsuja käytetään huolimatta siitä juovatko ihmiset kahvia vai eivät. Kahville kysyminen on muodostunut keinoksi ilmoittaa toiselle, että olisi kiva nähdä ja vaihtaa kuulumisia. Tuttavia varten monet ostavat jopa kahvinkeitin, vaikka itse eivät joisi ollenkaan. Tapa ei ole harvinainen edes nuoremmilla. Kahvi ei välttämättä ole ensiluokkaista ja päässyt väljähtymään seistessään tyhjänpanttina, mutta eleenä se on perin suomalainen ja vieraanvaraisuutta osoittava.

Kahvin kulutus on läpäissyt nykyisinkin kaikki kansan kerrokset ja luokat. Harvassa ovat ne, joita ei kahvi ole ottanut tottuneesti otteeseensa. Kahvittelu ja kahvin juominen on oletusarvo, jota harvoin kyseenalaistetaan. Nekin jotka eivät ole mieltyneet tummaan juomaan ovat joutuneet opettelemaan kahvikielen ja vaihtoehtoisia tapoja viettää kahvihetkiä.

Suomi on ainoita maita joissa kahvittelu on päivittäinen käytäntö työpaikoilla ja ainoa maa jossa kahvitauot on kirjattu työehtosopimuksiin. Alle kuuden tunnin työpäivään on kirjattu oikeus yhteen kahvitaukoon ja tätä pidemmän päivän aikana on kahvitaukoja lupa pitää kaksi. Useimmiten työpaikoilta löytyy kahvihuone ja tarjottavaa.

Kahvitauot ovat tärkeä osa arkea. Ne rytmittävät päivää ja tauon lisäksi tuovat vapaamuotoisen sekä tasavertaisen tilanteen kahvinjuojien välille. Kahvittelu työpaikoilla on epäformaalinen tapa jakaa tietoa ja käydä läpi päivän tapahtumia. Tauot tarjoavat virkistymisen ohella myös keinon luoda ryhmäsiteitä. Aloilla, joissa on kiinteät, määritellyt ajat kahvitauoille, ne muodostavat tutkimusten mukaan työpaikkojen tärkeimmän päivittäisen sosiaalisen tapahtuman, johon osallistumista oletetaan kaikilta. Kahvitauot ja kahvihuone toimivat työpaikkojen termostaatteina. Taukojen aikana ”hiljainen tieto” liikkuu tehokkaasti ja viestinnällä tavoitetaan työntekijät luontevammin.

Yhteiset kahvitauot lisäävät tutkimusten mukaan työpaikkojen yhteisöllisyyttä ja työntekijöiden verkostoitumista. Yhteiset kahvihetket tarjoavat myös nopean ja epävirallisen keinon työongelmien ja työpaikkaongelmien ratkaisemiseen. Useimmilla aloilla nykyään on kuitenkin käytäntönä käydä kahvittelemassa pitkin päivää töiden niin salliessa. Tällöin kahvin sosiaalinen tehtävä ei pääse nousemaan enää keskiöön.

Ja nyt, ennen kuin pääsemme nauttimaan omasta hämäläisestä kahvihetkestämme, käydään läpi hieman meille tehtyä kattausta.

Kattaus

Arkisessa kahvipöydässä riittää 1–2 lajia. Tänään meidän kahvipöydästäme löytyy sitä perinteistä lettipullaa, tavallista viipaloitua pitkopullaa, joka kahvietikin mukaan tulee nauttia aina ennen hienompia leivonnaisia. Tämä on synnyttänyt myös pakkopulla sanonnan kieleemme. Lisäksi meille tarjotaan vaaleaa kuivakaakkua, sellaista kunnon vanhanajan kahvikaakkua. Ja kolmantena ne jokaisen lapsuudesta muistamat Hannatädin kakut, jollaisia on valmistettu jo ainakin yli sadan vuoden ajan, reseptin juuri muuttumatta alkuperäisestä.

Vain erityisen hienojen juhlien juhlapöydäksi edellytettiin katettavaksi niin sanottu seitsemän sortin kahvipöytä.

Kahvikuppi asetetaan pöydälle kahva oikealle. Lusikka asuu tassilla kahvikupin korvan alapuolella. Serviettien asettelu on vapaampaa, mutta yleisin tapa on jättää ne omaksi nipukseen erilleen jos kyseessä on noutopöytä. Kupin korvaan tai tassin alle taittelu ovat myös suosittuja ja juhlallisia tapoja. Serviettiä ei kuitenkaan tule asettaa kupin ja tassin väliin, jolloin ”oikein” kaadettu kahvi liimaa sen kupin pohjaan ja saa servietin käyttökelvottomaksi.

Noutopöydässä tulee olla tarpeeksi tilaa laskea joko kuppi tai pullalautanen kädestään muita tuotteita ottaessa.